

18. BASKI
Çeviri: ÖZDEMİR İNCE

♥ can
roman

MILAN KUNDERA
YAVAŞLIK

La lenteur, Milan Kundera

© 1995, Milan Kundera

© 1995, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Bu eserin Türkçe yayın hakları The Wylie Agency (UK) aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 1995

18. basım: Ağustos 2018, İstanbul

Bu kitabın 18. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak resmi: © Milan Kundera

Kapak baskı: Saner Basım Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Litros Yolu 2. Matbaacılar Sit. No: 2/4 2BC 3/4

Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 35382

İç baskı ve cilt: Arı Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39,

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 31900

ISBN 978-975-07-3229-4

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750732294

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

MILAN KUNDERA
YAVAŞLIK

ROMAN

Fransızca aslından çeviren

Özdemir İnce

♥can

Milan Kundera'nın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Ayrılık Valsi, 1988

Gülüşün ve Unutuşun Kitabı, 1988

şaka, 1990

Jacques ile Efendisi, 1994

Saptırılmış Vasiyetler, 1994

Kimlik, 1998

Bilmemek, 2001

Gölünesi Aşklar, 2002

Ölümsüzlük, 2002

Roman Sanatı, 2002

Perde, 2006

Bir Buluşma, 2010

Kayıtsızlık şenliği, 2015

Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği, 2015

Yaşam Başka Yerde, 2015

MILAN KUNDERA, 1929'da Prag'da doğdu. 1967'de yayımlanan ilk romanı *Şaka* 1968'de Çekoslovak Yazarlar Birliği Ödülü'nü aldı. 1968'deki Rus işgalinden sonra Kundera, 1975'te Fransa'ya göç etti ve Fransız vatandaşlığına geçti. 1978'de *Gülüşün ve Unutuşun Kitabı* yayımlandığında Çekoslovak hükümeti tarafından vatandaşlıktan çıkarıldı. En çok satan kitabı *Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği* (1984) sinemaya da uyarlandı. Yazarın Çekçe yazdığı diğer kitapları *Gülünesi Aşklar* (1968), *Yaşam Başka Yerde* (1973), *Ayrılık Valsi* (1976) ve *Ölümsüzlük'tür* (1990). Fransızca olarak yazdığı *Yavaşlık* 1995'te yayımlandı. Kundera'nın *Kimlik* adlı romanı Fransa'da 1998'de basıldı. Son romanı *Bilmemek* 2000 yılında yayımlandı. Deneme kitapları *Roman Sanatı* 1986, *Saptırılmış Vasiyetler* 1993, *Perde* 2005 ve *Bir Buluşma* 2010'da yayımlandı. Milan Kundera, karısıyla birlikte Paris'te yaşıyor.

ÖZDEMİR İNCE, 1936'da doğdu. Gazi Eğitim Enstitüsü Fransızca Bölümü'nü bitirdi. Fransız hükümetinin bursuyla Fransa'ya gitti. Paris Üniversitesi'ne bağlı Institut des Professeurs de Français à l'Étranger ve Institut de Phonétique'te öğrenim gördü. Aydın ve Muğla liselerinde çalıştı. 1969'da TRT'ye geçti; metin yazarı, öndenetim ve redaksiyon müdürü, program ve yayın planlama müdürü, genel müdürlük müşaviri ve uzman olarak çalıştı. Emekli olduktan sonra Can Yayınları ve Telos Yayıncılık'ta editörlük yaptı. Halen *Hürriyet* gazetesinde fıkra yazarıdır. Şiirleri ve denemeleri 20 yabancı dile çevrildi. Şiirleri Fransızca, Bulgarca, Yunanca, İtalyanca ve Makendoncada yayımlandı.

1

Akşamdan gidip geceyi bir şatoda geçirme tutkusuna kapıldık. Fransa'da çoğunu otele dönüştürdüler şatoların: yeşilliğin kökünün kazındığı çirkin bir alanda yitmiş el kadar yeşillik parçası; uçsuz bucaksız bir yol ağının ortasında bir sığınak, hıyabanlar, ağaçlar ve kuşlar sığınağı. Arabayı ben kullanıyorum, arkamdan gelen arabayı dikiz aynasında izliyorum. Soldaki küçük ışık göz kırpıp duruyor ve arabada sabırsızlık belirtileri. Beni geçmek için bir fırsat kolluyor sürücü; alıcı kuşun serçeyi pusuda beklemesi gibi o anı bekliyor.

Karım Vera konuşuyor: "Fransa'da her elli dakikada bir insan ölüyor yollarda. Şunlara bak, hepsi deli bunların, nasıl sürüyorlar. Sokak ortasında yaşlı bir kadını soyarlar-ken gıkları çıkmayan, tedbiri elden bırakmayan insanlar bunlar. Direksiyona geçince korku morku vız geliyor, unutuyorlar, nasıl oluyor bu?"

Yanıtı ne bu sorunun? Belki de şu: Motosikletin üzerine yumulmuş giden insan bu gidişin somut bir saniyesine verir kendini yalnızca; geçmişten ve gelecekte kopmuş bir zaman parçasına tutunur; zamanın sürekliliğinden kopmuştur; başka bir deyişle, esrime durumundadır; bu durumda yaşı, karısı, çocukları, kaygıları umurunda bile değildir, unutmıştır onları, bu nedenle korkmaz,

çünkü korkusunun kaynağı gelecektedir ve gelecekte kurtulmuş bir insan için korkacak bir şey yoktur.

Teknoloji devriminin insana armağan ettiği bir esrime biçimidir hız. Motosiklet sürücüsünün tersine, koşucu, kendi bedeninin varlığını her zaman duyumsar, ilaç ampullerini, soluk durumunu hiç aklından çıkarmamak zorundadır; gövdesinin ağırlığını ve yaşını hissederek koşarken, kendi kendinin ve yaşamının zamanının her zamankinden daha fazla bilincindedir. İnsan hız yeteneğini bir makineye devredince her şey değişir: Artık kendi gövdesi oyunun dışındadır ve bir hıza teslim eder kendini, cisimsiz, maddesiz bir hıza, katıksız hıza, hızın hızlılığına, esrime hıza.

Tuhaf bağlaşım: tekniğin kişiliksiz soğukluğu ve esrimecinin yalımları. Bundan otuz yıl önce, cinsel özgürlük konusunda bana bir ders (dondurucu bir kuramsal ders) veren, erotizmin parti komiserine benzeyen, ciddi ve coşkunun görünüşlü şu Amerikalı kadını anımsıyorum; çektiği söylevde ikide bir cinsel doyum sözcüğünü kullanıyordu, orgazm deyip duruyordu; saydım: tam kırk üç kez. Cinsel doyum tapıncı: cinsel yaşamda hayal edilen, cinsel yaşama yansıtılan katı ilkeci yararcılık; yararsızlığa karşı verimlilik; aşkın ve evrenin biricik gerçek amacı olan coşkunun bir patlamaya erişmek için, olabildiğince çabuk aşılması gereken bir engelle indirgenmiş çiftleşme.

Yavaşlığın keyfi neden yitip gitti böyle? Ah nerede şimdi geçmişin aylakları? Halk türkülerinin tembel kahramanları neredeler, bir değirmenden ötekine sürüklenip duran, açık havada yıldız palasta uyku çeken şu sereri tayfası nerede şimdi? Kır yollarıyla, çayırılarıyla, harman yerleriyle, doğa güzellikleriyle nereye gittiler? Bir Çek atasözü onların tatlı aylaklıklarını bir eğretilenlikle tanımlar: Tanrı'nın pencerelerini seyrediyorlar. Tanrı'nın pencerelerini seyreden kimsenin canı hiç sıkılmaz, mut-

ludur. Günümüz dünyasında işsizliğe dönüştü aylıklık; aynı şey değil kuşkusuz: İşe yaramaz hisseder kendini işsiz insan, canı sıkılır, yoksun kaldığı devinimi arar durmadan.

Dikiz aynasına bakıyorum: Karşı yönden gelen arabalar yüzünden bir türlü beni sollayıp geçemeyen aynı araba. Sürücünün yanında bir kadın var; adam kadına neden gülünç bir şeyler anlatmıyor acaba? Elini niçin onun dizine koymuyor? Bunu yapacağına, önündeki arabayı yeterince hızlı sürmeyen sürücüyü lanetleyip duruyor; kadına gelince; o da sürücüye eliyle dokunmayı aklına bile getirmiyor, kafasının içinde onunla birlikte araba kullanıyor ve o da beni lanetleyip duruyor.

Bana gelince; ben Paris'ten bir kır şatosuna yapılan bir başka yolculuğu, Madame de T. ile ona refakat eden genç Şövalye'nin bundan iki yüz yılı aşkın bir süre önce yaptıkları yolculuğu düşünüyorum. Birbirlerinin ilk kez bu kadar yakınında duruyorlar, hızın yavaşlığının yarattığı o dile gelmez kösnül hava onları içine alıyor: Arabanın devinimlerine uygun olarak sallanan iki vücut birbirine dokunuyor, önce rastlantıyla, sonra bile bile ve oluyor olacak olan, öykü başlıyor.

2

Vivant Denon'un öyküsünün konusu şöyle: Yirmi yaşında soylu bir kişi tiyatrodadır (delikanlının ne adı ne de unvanı anılıyor, ama ben onu Şövalye olarak düşünüyorum). Genç soylu komşu locada soylu bir hanım görü-

yor (öykü ancak adının ilk harfiyle tanımlıyor kadını: Madame de T.); Şövalye'nin sevgilisi olan Kontes'in bir arkadaşıdır bu hanım. Oyundan sonra kendisine refakat etmesini ister Şövalye'den. Bu kararlı davranış karşısında şaşırır ve Madame de T.'nin sevgilisi olan Marki'den (Marki'nin adını öğrenemiyoruz; çünkü adların kullanılmadığı bir gizler dünyasına girmiş bulunuyoruz) de fazla hayretlere düşen Şövalye, daha ne olduğunu anlamadan, arabada güzel hanımın yanında bulur kendini. Çok güzel, çok hoş bir yolculuktan sonra, bir şatonun merdivenli sekisinin önünde durur araba kent dışında; burada Madame de T.'nin somurtkan kocası karşılar onları. Üçü, sıkıcı ve keyifsiz bir ortamda akşam yemeği yerler, sonra koca kendisini bağışlamalarını rica ederek onları yalnız bırakır.

Artık onların gecesi başlar: üç parçadan oluşan bir gece, üç menzilli yolculuğa benzeyen bir gece: Önce parkta bir gezinti yaparlar, sonra bir küçük evde sevişirler, daha sonra şatonun gizli bir odasında sevişmeyi sürdürürler.

Sabahleyin erkenden ayrılırlar. Karmaşık koridorlarda kendi odasını bulamayan Şövalye parka döner, burada Marki'yi görünce şaşırır, çünkü Marki'nin de Madame de T.'nin âşığı olduğunu bilmektedir. Şatoya yeni gelmiş olan Marki onu neşeye selamlar ve bu gizemli davetin nedenini açıklar Şövalye'ye: Kocanın Marki'den kuşku lanmaması için Madame de T.'nin bir paravanaya gereksinimi vardır. Aldatmacanın başarıya ulaşmasına sevinen Marki, son derece gülünç, sahte âşık görevini yerine getirmek zorunda kalan Şövalye'yle dalga geçer. Yaşadığı aşk gecesinden sonra yorgun düşmüş olan Şövalye, kendisine minnettar olan Marki'nin verdiği arabayla Paris'e geri döner.

*Point de lendemain*¹ adlı öykü ilk kez 1777 yılında yayımlandı; yazarın adının yerinde altı gizemli harf vardı (çünkü gizler dünyasında bulunuyoruz): M.D.G.O.D.R. Dilerseniz, bu bilmeceyi şöyle çözebiliriz: “M. Denon, Gentilhomme Ordinaire du Roi.”² Sonra bu öykü 1779 yılında, yazarının adı belirtilmeksizin az sayıda yeniden basıldı, ertesi yıl bir başka yazarın adıyla tekrar yayımlandı. 1802 ve 1812 yıllarında yapılan yeni baskılarda yazarın gerçek adı gene yoktu; nihayet, yarım yüzyıl süren unutuluştan sonra, 1866 yılında bir kez daha yayımlandı. Bu baskıdan sonra, Vivant Denon’a mal edildi öykü ve ünü yüzyılımızda giderek arttı. Bugün, XVIII. yüzyılın genel anlayış ve sanatını en iyi temsil ettiği kabul edilen yapıtlar arasında sayılmaktadır.

3

Gündelik dilde, hazcılık³ kavramı, kokuşmuş hayata değilse de zevk ve eğlence hayatına karşı ahlakdışı bir eğilimi belirtir. Hiç kuşkusuz doğrudur bu tanım: Haz-zın ilk büyük kuramcısı olan Epiküros, çok mutlu yaşamı alabildiğine kuşkucu bir biçimde anlamıştır: Acı çekmeyen kimse haz duyar. Buna göre, demek ki hazcılığın temel bilgisi acıya dayanmaktadır: Acıdan uzak kaldığımız oranda mutlu oluruz ve hazlar çoğunlukla mutlu-

1. “Yarını Olmayan.” (Ç.N.)

2. Kralın Sürekli Mabeyincisi, Denon Beyefendi. (Ç.N.)

3. Hedonizm. (Ç.N.)

luktan çok, mutsuzluk verdiği için, Epiküros yalnızca sakınımlı ve sıradan hazları salık verir. Epiküros bilgeliğinin kötümser bir arka alanı var: Sefil bir dünyaya salıverilmiş olan insan biricik gerçek ve sağlam değer, ne kadar küçük olursa olsun, kendisinin hissettiği haz olduğunu saptar: bir yudum serin su, gökyüzüne (Tanrı'nın pencerelerine) doğru bir bakış, bir okşama.

Hazlar, sıradan olsunlar ya da olmasınlar, onları duyan insana aittir yalnızca ve bir filozof, haklı olarak, bencillik ilkesinden dolayı hazcılığı eleştirebilir. Bununla birlikte, hazcılığın en zayıf yanı ondaki bencillik değildir, ama onun umutsuzca ütöpik olan niteliğidir (ah, yeter ki yanılmış olmayayım!): Gerçekten de hazcılık ülküsünün gerçekleşmesi konusunda kuşkularım var; onun bize salık verdiği yaşamın insan doğasına uygun olduğundan kuşkuluyum.

XVIII. yüzyıl, sanatı ile, hazları aktörel yasakların sisinden kurtardı; Fragonard'ın, Watteau'nun tablolarından, Sade'in, oğul Crébillon ya da Duclos'nun yapıtlarından kaynaklanan ve *libertin*¹ adı verilen tutumun yaratıcısı oldu. Bu nedenle, genç dostum Vincent bu yüzyılı çok mu çok sevmektedir ve elinden gelseydi Marquis de Sade'in yüzünü ceketinin sırtında bir simge olarak taşıyabilirdi. Onun bu hayranlığını paylaşıyorum, ama (tam anlamıyla anlaşılmış olmasa da) bu sanatın gerçek büyüklüğünün herhangi bir hazcılık propagandasına değil onun çözümlenmesine dayandığını ekliyorum. Choderlos de Laclos'nun *Tehlikeli İlişkiler*'ini bütün çağların en büyük romanı sayışımın nedeni işte budur.

Romanın kahramanları hazzı yakalamaktan başka bir şeyle ilgilenmezler. Bununla birlikte, onları hazdan

1. Eskiden: dinsiz, inançsız, imansız. Şimdi: çapkın, haylaz, hovarda. // Açık saçık. (Ç.N.)

çok, hazzı elde etmenin kışkırttığını yavaş yavaş anlar okur. Onları yönlendiren şeyin haz arzusu değil, zafer tutkusu olduğunu. Başlangıçta neşeli bir müstehcen oyun gibi görünen şeyin, fark edilmeden ve kaçınılmaz olarak bir ölüm kalım savaşına dönüştüğünü. Ama savaşın hazcılık ile arasında bir ortak yan mı var? Epiküros şöyle yazar: “Akli başında insan savaşla ilişkili hiçbir şey yapmaya kalkışmaz.”

Tehlikeli İlişkiler'in mektup biçimi, yeri bir başkasıyla doldurulabilecek basit bir teknik yöntem değildir. Bu biçim kendi yapısı içinde anlamlıdır ve kahramanlarının yaşadıkları şeyi anlatmak için, aktarmak, iletmek, itiraf etmek, yazmak için yaşadıklarını açıklar bize. Her şeyin anlatıldığı böylesine bir dünyada, hem çok kolayca kullanılabilir hem de en öldürücü silah, her şeyi açığa vurma, dile düşürme silahıdır. Romanın kahramanı Valmont, baştan çıkardığı kadına, onu yıkacak bir ayrılık mektubu gönderir; oysa, bu mektubu ona sözcüğü sözcüğüne söyleyip yazdıran, dostu Marquise de Merteuil'dür. Daha sonra, aynı hanımefendi, Merteuil, öç almak için, Valmont'un gizli bir mektubunu onun rakibine gösterir; rakibi onu düelloya davet eder ve Valmont ölür. Valmont'un ölümünden sonra, onunla Merteuil arasındaki gizli mektuplar ortaya dökülecek ve her yerden kovulan Markiz'in yaşamı aşağılanma içinde son bulacaktır.

Hiçbir şey, iki insanın özel gizi olarak kalmaz bu romanda; kocaman çınlamalı bir kavkının içinde gibidir herkes; bu kavkıda fısıldanan her sözcük, sayısız ve sonsuz yankılar halinde oylum kazanarak çınlar. Küçükken, bir kavkıyı kulağıma dayayınca denizin en eski mırıltısını duyabileceğimi söylerlerdi. Laclos'nun dünyasında da tıpkı böyledir, ağızdan çıkan her söz artık sonsuza kadar duyulabilir. Bu mudur XVIII. yüzyıl? Bu mudur hazzın

cenneti? Ya da hiç farkına varmaksızın, hep böylesine çınlayan bir kavkınun içinde mi yaşamaktadır insan? Her ne olursa olsun, yankılı kavkı, tilmizlerine “Gizli yaşayacak-sın!” diye buyuran Epiküros’un dünyası değildir.

4

Otelin resepsiyon görevlisi kibar bir insan, otel resepsiyonlarında görmeye alıştıklarımızdan daha kibar. Buraya iki yıl önce de gelmiş olduğumuzu anımsayınca, o zamandan bu yana pek çok şeyin değişmiş olduğunu haber veriyor. Değişik seminerler için bir konferans salonu düzenlenmiş ve güzel bir havuz yaptırılmış. Havuzu merak ettiğimiz için, çok aydınlık bir holden, parka bakan geniş kapı boşluklarından geçiyoruz. Holün sonundaki geniş merdiven, büyük ve mozaik döşemeli havuza iniyor, havuzun tavanı camdan. Vera bana anımsatıyor: “Geçen sefer, küçük bir gül bahçesi vardı burada.”

Odamıza yerleştikten sonra parka çıkıyoruz. Yeşil taraçalar nehre doğru iniyor, Seine’e. Çevre çok güzel, büyülenmiş gibiyiz, uzun uzun dolaşmak istiyor canımız. Birkaç dakika sonra otomobillerin vızır vızır geçtiği bir yol çıkıyor karşımıza, geri dönüyoruz hemen.

Akşam yemeği mükemmel, herkes iyi giyinmiş, sanki salonun tavanı altında anısı titreşen geçmişe herkes saygı sunmak istermiş gibi. Yanımızdaki masaya iki çocuklu bir aile geldi. Çocuklardan biri yüksek sesle şarkı söylüyor. Sofracı elindeki tepsiyle masalarına eğiliyor.

“Yavaşlık kıssasından çıkan hisse şu: Yavaşlık ile hatırlama, hız ile unutmaya arasında gizli bir ilişki vardır. Bir şey hatırlamak isteyen yürüyüşünü yavaşlatır. Buna karşılık, az önce yaşadığı kötü bir olayı unutmaya çalışan insan, elinde olmadan yürüyüşünü hızlandıracaktır.”

Jean-Pierre Tison, Lire

“Yavaşlık, ciddi bir roman değil, bir şaka: Gevezeliğin can sıkıcı ciddiliğinde kaybolup gitmekte olan hazzın gizini, haz aracılığıyla ve haz için yeniden bulmaya çalışan bir kitap. Elbette Don Quijote de bir şakaydı.”

Pierre Lepape, Le Monde

“Milan Kundera, Roman Sanatı’ndan bu yana, kurmaca ile denemeyi, deneyim ile imgelemi birleştiren bir roman biçimini öneriyor. Ona göre roman sanatı bütün olanaklarını tüketmiş değil, keşfedilmeyi bekleyen daha bir yığın yol var.”

Antoine de Gaudemar, Libération

Kapaktaır desen: Milan Kundera

#canyayinlari.com twitter.com/canyayinlari facebook.com/canyayinevi

ISBN: 978-975-07-9229-1

9 789750 732294